

Verslag excursie Netwerk Natuurlijk Ondernemen naar Laag-Holland d.d. 3-9-2007

Aanwezig: Marinus de Vries, Barend Meerkerk, Jacob Borreman, dhr. Borreman, Hans Mulder, Piet Blanken, Mart-Jan Verkaik, Gerrit de Jong en Theo Vogelzang (verslag).

Het netwerk werd op deze excursie ontvangen door Sjaak Hogedoorn, biologisch melkveehouder te IJpendam en voorzitter van de Agrarische Natuurvereniging Waterland. Sjaak is in 2000 verhuisd van Waarder naar IJpendam. In en om Waarder was toendertijd de ruilverkaveling Driebruggen aan de orde en daarbinnen zag hij geen ruimte voor een bedrijf zoals hij dat graag wilde voeren. Daarom heeft hij toen in Waterland een wat verouderd melkveehouderijbedrijf opgekocht, met de nodige grond en daar ook een nieuwe stal gebouwd. Bij zijn keuze voor Waterland speelde de relatief lage grondprijs in dat gebied een rol, maar ook het kunnen boeren in vergelijkbare omstandigheden als in Waarder. In beide gevallen gaat het om een veenweidegebied. Hij melkt momenteel zo'n 55 koeien, die met elkaar zo'n 400.000 liter melk geven. Hij heeft 48 hectare grond in gebruik, waarvan 29 hectare huiskavel, 13 hectare iets verderop en 6 hectare pachtgrond van Staatsbosbeheer. Hij heeft ongeveer 1,5 GVE/ha. Hij boert met een waterpeil van 40 tot 60 cm beneden maaiveld, waarbij hij ook een eigen onderbemaling heeft. Hij heeft zijn grond enige jaren gelden een natuurbestemming laten geven via de SN-regeling. Daarmee kan hij prima biologisch boeren. Volgens de SN-regeling mag hij geen kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen gebruiken, maar dat sluit prima aan bij zijn biologische bedrijfsvoering. Ook mag hij gewoon 170 kg stikstof uit dierlijke mest per hectare aanvoeren. Hij zag de SN-regeling als een uitdaging omdat dat hem een financieel voordeel opleverde en het aansloot bij zijn visie op het ondernemerschap. Als je gebruik maakt van de SN-regeling weet je dat je niet kunt gaan voor een maximale productie, maar er ligt wel een uitdaging in het biologisch boeren en het natuurbeheer. 1/3 van het land wordt laat gemaaid, waardoor er minder ruwvoer beschikbaar is, maar door de lage veebezetting heeft hij toch genoeg ruwvoer en het natuurgras past ook prima in het rantsoen. Hij heeft de eerste jaren op dit bedrijf wel het een en ander aan de inrichting van het land moeten doen. Alle sloten zijn gebaggerd en de meeste dwarssloten op het land zijn gedempt. Nu heeft hij bij huis 9 percelen van 2 tot 3 hectare en daarmee is goed te boeren.

De weidevogelstand is ook in Waterland de laatste jaren behoorlijk achteruit gegaan. De ANV gaat in Waterland voor het SN-pakket van 100 paren per 100 hectare en dat wordt nog wel gehaald, maar het wordt minder. Dat komt met name door de toename van het aantal predatoren zoals vossen, roofvogels en kraaien, maar ook door de verruiging van de natuurgebieden en de intensieve landbouw die in delen van het gebied nog steeds aan de orde is. Het is de vraag of het lukt om dit pakket de komende jaren ook nog in te vullen. Het zou goed zijn als er ruimte komt bij LNV en de provincie om de discussie te voeren over mogelijke aanpassing en flexibilisering van de SN- en de SAN-pakketten. De ANV Waterland heeft momenteel 12.000 hectare in beheer, inclusief 1500 hectare vaarland, waarbij het met name gaat over weidevogelbeheer. Dat is ongeveer 80% van het totale grondoppervlak dat in Waterland bij de agrarische sector in gebruik is. Dat beheer wordt uitgevoerd door zo'n 300 boeren. De ANV Waterland is momenteel ook bezig met een fusie met de ANV Tussen IJ en Dijken, die aan de andere kant van Zaandam actief is. Daarmee zou de ANV in de toekomst het hele gebied van het Nationaal Landschap Laag-Holland kunnen gaan bestrijken.

In algemene zin loopt de veestapel in Waterland langzaam terug. Er is momenteel minder dan 1,5 GVE per hectare in het gebied aanwezig en dat is eigenlijk te weinig om het gebied goed te beheren. Ook in de natuurgebieden moet er af en toe bemest, gemaaid en afgevoerd worden om verruiging en verrommeling tegen te gaan. Gelukkig zien de terreinbeheerders in het gebied dit langzamerhand ook in. Daarom wordt nu in IJpendam door SBB een nieuwe stal gebouwd voor een agrarisch ondernemer en wordt de stal van Natuurmonu-

menten in het Wormer- en Jisperveld geprivatiseerd. De terreinbeheerders in het gebied geven inmiddels toe dat zij hun natuurdoelstellingen niet halen zonder bemesting. Daarom moeten zij samen met de boeren leren van het verleden en gezamenlijk optrekken om het gebied te behouden. Zij hebben geleerd dat ze de boeren niet het gebied uit moeten jagen. Als de boeren eenmaal weg zijn komen ze niet meer terug. Net als de weidevogels. Daarom investeert de ANV Waterland momenteel ook fors in samenwerking met de terreinbeheerders. Grond in natuurgebieden die niet meer beheerd werd, wordt nu ook weer in gebruik genomen en bemest. Een negatieve pacht is steeds meer bespreekbaar en ook daadwerkelijk aan de orde. Boeren gaan steeds meer gebieden van SBB en Natuurmonumenten beheren. Daarvoor wordt momenteel in diverse deelgebieden een beheerregisseur ingezet die dan door beide partijen (boeren en terreinbeheerders) gemandateerd wordt om te bepalen wie wanneer welke percelen kan gaan maaien. De overeenkomsten daarover worden nu in veel gevallen op 12 jaar gezet. De belangstelling hiervoor vanuit de boeren in het gebied is groot. Zo was er dit jaar door SBB 140 hectare te vergeven in het natuurgebied Varkensland en kwamen er aanvragen voor 200 hectare. Daar waren ook relatief grote boerenbedrijven bij, die het natuurland graag gebruiken voor het inscharen van pinken.

V.w.b. de Krimpenerwaard komt de discussie vervolgens op de vraag hoe boeren in het begrensde gebied nog verder kunnen. Sjaak geeft aan dat de Krimpenerwaard hierbij goed kan leren van Waterland, o.a. door boeren ook de zwaardere natuurdoelen te laten realiseren. Het is belangrijk dat het landschap open blijft en boeren kunnen best uit de voeten met botanisch beheer. Daarbij moet per slot van rekening ook gemaaid worden. V.w.b. de peilen wordt het moeilijk bij 0-10 cm beneden maaiveld, maar bij 30 tot 40 cm valt nog best een goede boterham te verdienen. Het zou mooi zijn wanneer de boeren in de Krimpenerwaard met elkaar in de richting van de overheid het aanbod doen om de natuur in het gebied zelf te beheren. In die zin is het al mooi dat er nu een concreet voorstel ligt voor het inrichten van een natuurbedrijf. Het is vooral een kwestie van ondernemerschap om op een dergelijk bedrijf aan de slag te gaan. Iemand moet dat gewoon willen en aandurven en het kan wellicht ook een 2° bedrijf van een ondernemer zijn. Belangrijk is dat er een goed bedrijfsplan ligt en dat de financiers erin mee willen.

Wanneer boeren steviger in het natuurbeheer gaan is het wel van belang dat de betrokken geldstroom ook op langere termijn in stand blijft. Dat is een risico. LTO Nederland en de agrarische natuurverenigingen moeten dan ook stevig blijven lobbyen voor het in stand houden van de SAN- en de SN-regeling. In Waterland is de afgelopen jaren juist extra grond bestemd voor natuur op verzoek van de boeren zelf. SN is daarbij in veel gevallen ingezet. Een aantal boeren heeft daarvoor ook een concreet bedrijfsplan gemaakt. Dat zou in de Krimpenerwaard ook kunnen. Dan zou je ook gezamenlijk een goed aanbod naar de provincie kunnen doen. Je zou ook een keer kunnen rekenen aan het opzetten van een gespecialiseerd opfokbedrijf, waar andere bedrijven dan hun jongvee laten opfokken.

In Waterland is de ervaring dat natuurgras prima in het rantsoen past. 30 à 40 % is haalbaar. Als natuurboer mag je 1/3 van je land ook pas laat maaien, dus je moet wel. Dat natuurgras kan je zomers prima gebruiken voor je melkkoeien en in de winter kan het naar je droge koeien en het jongvee. Je hoeft je koeien niet per sé anders te fokken als je relatief veel natuurgras gebruikt. De Holsteiners kunnen het op zich ook wel aan. Overigens kruist Sjaak momenteel wel Brown Swiss in. Sjaak zit met zijn natuurbedrijf op dit moment op een productie van 7200 kg melk per koe per jaar. Dat is toch een mooie productieomvang.

Resumerend blijkt uit de discussie dat datgene wat in Waterland al langer gaande is rond het natuurbeheer door boeren ook prima in de Krimpenerwaard moet kunnen. Afgesproken wordt dat de ANV Waterland en het Netwerk Natuurlijk Ondernemen elkaar over en weer blijven informeren over de voortgang van het natuurbeheer in hun gebied. Met die afspraak wordt het overleg beëindigd.